

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний вищий навчальний заклад
«НАЦІОНАЛЬНИЙ ГІРНИЧИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ

Факультет менеджменту

Кафедра прикладної економіки та підприємництва

Методичні вказівки
до виконання індивідуальних практичних завдань

«ЕКОНОМІЧНА ДІАГНОСТИКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ»

для студентів галузі знань 12
«Інформаційні технології»
спеціальності 124
«Системний аналіз»

Дніпро
2017

Зміст:

Вступ.....	2
1. Значення, поняття, задачі і ціль економічної діагностики підприємницької діяльності.....	2
2. Методи і прийоми економічної діагностики.....	3
3. Спосіб порівняння.....	4
4. Аналіз рядів динаміки.....	5
5. Способи вимірювання впливу чинників в детермінованому факторному аналізі.....	6
6. Оформлення матеріалів аналізу.....	9
7. Методичні вказівки до аналізу економічних показників.....	9
8. Розрахункові завдання.....	13
Рекомендована література.....	14

Вступ

Перехід до ринкової економіки потребує від підприємців підвищення ефективності виробництва, конкурентоспроможності продукції та послуг на основі упровадження досягнень науково-технічного прогресу, ефективних форм господарювання та управління виробництвом, подолання безгосподарності, активізації підприємництва, ініціативи. Важлива роль у реалізації цієї задачі належить економічній діагностиці.

Кваліфікований аналітик повинен добре знати не тільки загальні закономірності та тенденції розвитку економіки в умовах переходу до ринкових відношень, але і розуміти проявлення загальних, специфічних та часткових економічних законів в практиці підприємницької діяльності, своєчасно помічати тенденції і можливості підвищення ефективності виробництва. Він повинен володіти сучасними методами економічних досліджень, вміти точно, своєчасно, всебічно аналізувати результати господарської діяльності підприємств.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

– базові принципи економічної діагностики, яких повинен дотримуватись аналітик;

- характерні риси методу економічної діагностики;
- традиційні способи обробки економічної інформації,
- способи виміру впливу факторів у детермінованому аналізі,
- методику вияву та підрахунку резервів;
- методику розрахунку та аналізу основних показників господарської діяльності підприємств;
- методи економічної діагностики та оцінки використання матеріально-технічних та соціально-економічних ресурсів підприємства;
- методику проведення фінансового аналізу.

вміти:

- застосовувати традиційні способи обробки економічної інформації;

- проводити детермінований факторний аналіз;
- розрахувати вплив факторних ознак на зміну результативного економічного показника;
- проводити кількісну і якісну оцінку чинників, що впливають на рівень ефективності використання всіх видів ресурсів;
- виявляти резерви підвищення ефективності використання всіх видів ресурсів підприємства,
- проводити оцінювання фінансового стану підприємства.

1. Мета, завдання, предмет економічної діагностики

Мета: формування цілісної системи знань щодо економічної діагностики та оцінювання діяльності організації (підприємства) для обґрунтування управлінських рішень та виявлення внутрішніх резервів.

Завдання: вивчення методичних підходів до економічної діагностики та інструментарію комплексної оцінки показників діяльності організації (підприємства); набуття навичок проведення економічної діагностики в організації (підприємстві) з урахуванням внутрішнього і зовнішнього середовища та галузевих особливостей функціонування.

Предмет: методичні підходи до економічної діагностики діяльності підприємства.

2. Методи і прийоми економічної діагностики

В основу методології економічної діагностики покладений метод матеріалістичної діалектики, який передбачає, що економічні явища необхідно розглядати в їх взаємозв'язку, русі, розвитку, як єдність і боротьбу протилежностей. Таким чином, під методом економічної діагностики розуміють діалектичний підхід до вивчення господарських процесів в їх становленні і розвитку.

Будь-яка методика економічної діагностики містить методологічні поради з виконання дослідження:

- 1) визначення завдань і цілей аналізу;
- 2) вибір об'єктів;
- 3) встановлення системи показників;
- 4) вибір послідовності і періодичності проведення;
- 5) відбір і перевірка достовірності джерел вхідної інформації;
- 6) вибір конкретних способів і прийомів аналізу;
- 7) вибирання технічних засобів для аналітичної обробки інформації;
- 8) визначення найбільш доцільної форми оформлення результатів;
- 9) розробка заходів удосконалення діяльності підприємства і перевірка їх впровадження.

Застосування тих або інших способів економічної діагностики залежить від мети і глибини аналізу, об'єкту дослідження, технічних можливостей виконання розрахунків і т.д..

Доцільно всі способи економічної діагностики поділити на групи:

I. Традиційні способи обробки інформації, які використовуються для попередньої оцінки показників:

1. Порівняння
2. Групування
3. Абсолютних і відносних величин
4. Графічний
5. Табличний
6. Балансовий

II. Способи детермінованого факторного аналізу, в основу яких покладено логічний метод елімінування:

1. Ланцюгові підстановки
2. Абсолютних різниць
3. Відносних різниць
4. Індексний метод
5. Інтегральний
6. Пропорційне ділення
7. Пайової участі

III. Способи стохастичного факторного аналізу:

1. Кореляційно - регресійний
2. Дисперсійний
3. Компонентний
4. Сучасний багатовимірний факторний аналіз

IV. Способи оптимізації показників:

1. Економіко-математичні методи
2. Програмування:
 - лінійне (транспортна задача, задача оптимального розкрою, задача оптимальної суміші та інші);
 - динамічне (цільова функція або обмеження характеризуються нелінійними залежностями)
3. Теорія масового обслуговування
4. Теорія ігор
5. Дослідження операцій
6. Управління запасами

Коротко розглянемо окремі способи економічної діагностики, які будуть використовуватись студентами при виконанні розрахункових завдань.

3. Спосіб порівняння

В економічній діагностиці підприємницької діяльності застосовується декілька видів **порівняння**:

а) порівняння звітних показників із плановими – визначає ступінь виконання плану.

Наприклад:

Таблиця 3.1

Виконання плану з валової продукції по підприємству за рік

Показник	План	Факт	Виконання плану	
			«+»; «-»	%
Валова продукція, тис.грн.	180988	184676,5	+ 3688,5	102,0

б) порівняння звітних і планових показників з нормами і нормативами – дає уявлення про дотримання технічних умов виробництва, правильності витрати матеріальних, трудових ресурсів і створює можливість встановлення обґрунтованості плану за цими показниками.

Наприклад:

Таблиця 3.2

Питомі витрати електроенергії по підприємству за рік

Показник	Норма	План	Факт	Дотримання норм			
				за планом		за звітом	
				+; -	%	+; -	%
Витрати електроенергії на одиницю продукції, кВт*годин/нат.од.	29,8	29,74	27,94	-0,06	99,80	-1,86	93,76

в) порівняння звітних і планових показників аналізованого періоду з відповідними показниками попередніх періодів – характеризує зміну показника у часі.

Наприклад:

Таблиця 3.3

Виробіток на 1 робітника по підприємству за рік

Показник	1999 факт	2000 факт	Динаміка	
			+; -	%
Виробіток на 1 робітника, грн.	40283	51002	+ 10719	126,6

г) порівняння звітних і планових показників підприємства (цеху), що аналізується, з показниками аналогічних підприємств (цехів) – дозволяє виявити приховані резерви виробництва, які приведені до дії на інших підприємствах;

д) порівняння звітних і планових показників підприємства (цеху), що аналізується, із середніми по групі підприємств (цехів) – дозволяє визначити техніко-організаційний рівень підприємства і його місце в ряді інших підприємств даної групи.

4. Аналіз рядів динаміки

Рядом динаміки називається ряд показників, що характеризують розвиток явищ у часі. Кожен показник ряду динаміки називається рівнем.

Динамічні ряди бувають моментні та періодичні.

Для характеристики ряду динаміки використовують способи обчислення **середніх, абсолютних і відносних величин**:

1. Середній рівень динаміки.

Середній рівень періодичного ряду динаміки визначається за формулою середньої арифметичної простої $\bar{X}_{\text{cp}}^{\text{ap}}$, тобто сума всіх рівнів ряду динаміки поділяється на їхнє число, чи середньозваженої $\bar{X}_{\text{cp}}^{\text{вз}}$, коли сума добутків рівнів на їхні частоти поділяється на суму частот. (Частота - це кількість однакових рівнів динаміки.):

$$\bar{X}_{\text{cp}}^{\text{ap}} = \frac{\sum_{i=1}^n X_i}{n}; \quad \bar{X}_{\text{cp}}^{\text{вз}} = \frac{\sum_{i=1}^k (X_i \times m_i)}{\sum_{i=1}^k m_i},$$

де x_i - i -ий рівень динаміки;

n - кількість рівнів динаміки;

m_i - i -а частота;

k - кількість рівнів динаміки з урахуванням їх повторюваності.

Наприклад:

Мається ряд динаміки, що характеризує випуск продукції в натуральному вираженні по місяцях за рік. Визначити середньомісячний обсяг продукції.

$$\bar{V}_{\text{мес}}^{\text{ap}} = \frac{25 + 27 + 28 + 24 + 20 + 21 + 20 + 26 + 27 + 28 + 20 + 21}{12} = 23,92 \text{ (тис.шт.)}$$

$$\bar{V}_{\text{мес}}^{\text{вз}} = \frac{25 + 27 \cdot 2 + 28 \cdot 2 + 24 + 20 \cdot 3 + 21 \cdot 2 + 26}{1 + 2 + 2 + 1 + 3 + 2 + 1} = 23,92 \text{ (тис.шт.)}$$

Середній рівень моментного ряду динаміки визначається за формулою середньої хронологічної ($\bar{X}_{\text{cp}}^{\text{xp}}$):

$$\bar{X}_{\text{cp}}^{\text{xp}} = \frac{\frac{X_1 + X_2}{2} + \frac{X_2 + X_3}{2} + \dots + \frac{X_{n-1} + X_n}{2}}{n - 1},$$

де $X_{1...n}$ - залишки на початок і кінець кожного місяця

n - кількість місяців.

Наприклад:

Маються дані про залишки оборотних коштів на початок місяця:

на 1.01 - 300,5 тис.грн., 1.02 - 260 тис.грн., 1.03 - 286,6 тис.грн., 1.04 - 304,8 тис. грн.

Необхідно визначити середньоквартальний залишок оборотних коштів:

$$\overline{O}_{с}^{ср.кв} = \frac{\frac{300,5 + 260,8}{2} + \frac{260,8 + 286,6}{2} + \frac{286,6 + 404,8}{2}}{4-1} = 328,5 \text{ (тис.грн.)}$$

2. *Абсолютний приріст* - це різниця двох рівнів динамічного ряду.

3. *Темп росту (зниження)* - відношення даного рівня до одного з попередніх. Вимірюється в частках одиниці чи відсотках.

4. *Темп приросту* - різниця між темпом росту і 100% (якщо темп росту визначається у відсотках) чи темпом росту й одиницею (якщо темп росту обчислюється в частках одиниці).

Абсолютний приріст, темп росту і приросту обчислюються до базового рівня динамічного ряду (базові) і до попереднього рівню (ланцюгові).

Доцільно результати аналізу динаміки будь-якого економічного показника представляти за допомогою **табличного способу**.

Вимоги до складання таблиць:

- стислість і інформативність заголовка;
- написання всіх слів в заголовках підмета і присудка повністю;
- обов'язкова наявність одиниць вимірювання;
- приведення спочатку абсолютних, а потім відносних одиниць;
- розташування показників динаміки в хронологічному порядку.

Таблиця 4.1

Динаміка економічного показника за період зпо.....рік

Показники	Роки			
	1-й	2-й	...	n - й
Економічний показник, од.вим.				
Абсолютний приріст, од.вим.				
- до бази;				
- до попереднього року				
Темп росту, %				
- базовий;				
- ланцюговий.				
Темп приросту, %				
- базовий;				
- ланцюговий.				

Графічний спосіб використовують при побудові діаграм динаміки, які призначені для зображення економічних процесів за відповідні проміжки часу. Найчастіше використовуються лінійні графіки.

Вимоги до побудови графіків:

- 1) виразність і контрастність малюнка;

- 2) масштаб для забезпечення наочності і спрощення читання;
- 3) естетика - графік повинен бути простий для сприйняття і красивий.

5. Способи вимірювання впливу чинників в детермінованому факторному аналізі

Важливим методологічним питанням в економічній діагностиці підприємницької діяльності є вивчення і вимірювання впливу чинників на величину досліджуваних економічних показників. Без глибокого і усестороннього вивчення чинників не можна зробити обґрунтовані висновки про результати діяльності, виявити резерви виробництва, обґрунтувати плани і управлінські рішення.

Факторний аналіз — це методика комплексного і системного вивчення і вимірювання дії чинників на величину результативних показників.

Системний підхід в аналізі викликає необхідність взаємозв'язаного вивчення чинників з урахуванням їх внутрішніх і зовнішніх зв'язків. Одним із способів систематизації чинників є створення детермінованих факторних систем.

Створити детерміновану факторну систему означає представити економічне явище, що вивчається, у вигляді алгебраїчної суми, добутку або співвідношення декількох чинників, що визначають його величину і що знаходяться з ним у функціональній залежності. Результативні показники можуть бути представлені у вигляді різних типів детермінованих моделей. Вибір способу моделювання залежить від об'єкту дослідження, цілі та професійних навичок дослідника. Від того, наскільки реально та точно створені моделі відображають зв'язок між результативним і факторними показниками залежать кінцеві результати аналізу.

Для аналізу впливу чинників на зміну результативного показника при детермінованій залежності між ними використовуються методи елімінування.

У детермінованому факторному аналізі (ДФА) до методів елімінування відносять наступні способи:

- 1) спосіб ланцюгової підстановки;
- 2) індексний спосіб;
- 3) спосіб абсолютних різниць;
- 4) спосіб відносних різниць;
- 5) спосіб пропорційного ділення;
- 6) інтегральний спосіб;
- 7) пайової участі.

Спосіб ланцюгової підстановки — найбільш універсальний. Використовується для розрахунку впливу чинників у всіх типах детермінованих факторних моделей.

Суть — визначення впливу окремих чинників на зміну величини результативного показника шляхом заміни базисної величини кожного факторного показника в об'ємі результативного показника на фактичну величину в звітному періоді.

Для виконання розрахункового завдання по використанню способу ланцюгової підстановки у детермінованому факторному аналізі необхідно більш докладно ознайомитись зі спеціальною літературою.

Література: [16], с. 25-29; [24], с. 100-123; [25], с. 33-38; [26] с. 55-67.

Економічна діагностика підприємницької діяльності припускає сполучення всіх розглянутих методів і прийомів. Усі вони спрямовані на досягнення єдиної мети - виявлення резервів підвищення ефективності виробництва.

6. Оформлення матеріалів аналізу

Матеріали аналізу оформляються у вигляді:

а) таблиць - при цьому дається можливість представити аналізовані дані в такому виді, що полегшує їхнє читання й аналіз;

б) графіків - застосовуються для характеристики розвитку процесів у часі, порівняння рівнів окремих явищ, вивчення структури явищ, виявлення зв'язку між ними. При виборі форми графіка (лінійна, стовпчикова (стрічкова), секторна) варто виходити зі змісту задачі й умови найбільшої наочності;

в) розрахунків і пояснювальної записки - остаточне оформлення аналізу.

Записка звичайно починається з загальної характеристики досліджуваного явища з наступною деталізацією. Текстовий виклад записки, як правило, супроводжується таблицями, у яких наводяться необхідні дані, а також розрахунками, що підтверджують ті чи інші висновки. У заключній частині дається загальна оцінка діяльності, висновки і пропозиції.

7. Методичні вказівки до аналізу економічних показників

На рис.1 у загальному вигляді зображена схема формування показників роботи підприємства, що заснована на тім, що кожен суб'єкт ринкових відносин (підприємство) використовує у своїй діяльності різні ресурси (матеріальні, трудові, фінансові, інформаційні) у залежності від специфіки виробничо-господарської діяльності, галузевої приналежності й ін.

Рівень використання ресурсів відбивається у витратах на виробництво і реалізацію продукції (послуг) - *собівартості (S)*.

При реалізації продукції (послуг) формується *виторг від реалізації (B_p)*:

$$B_p = V_p \times Ц,$$

де V_p - обсяг реалізованої продукції в натуральному вираженні;

$Ц$ - оптова (договірна) ціна, грошові од. / нат. од.

Прибуток (збиток) від реалізації продукції основної діяльності визначається за формулою:

$$\Pi^{\text{осн}}_p = V_p \times (\Pi - S) - \text{ПДВ} - \text{Акц},$$

де **ПДВ** - податок на додаткову вартість;

Акц - акцизний збір.

Загальний прибуток Π_0 підприємства крім прибутку (збитку) від основної діяльності включає також *прибуток (збиток) від фінансово - інвестиційної діяльності* (дивіденди по акціях інших підприємств, відсотки по облигаціях і інших цінних паперах, доходи від інвестицій у спільну діяльність і ін.) і *прибуток (збиток) від надзвичайних подій* (збиток від стихійних лих, аварій, страхове відшкодування збитку й ін.). Вона визначається аналогічно - як різниця між доходами і витратами від зазначених видів діяльності.

Чистий прибуток ($\Pi_ч$) - це прибуток, що залишається в підприємства після сплати податку на прибуток.

Показники рентабельності характеризують ефективність роботи підприємства в цілому, а також прибутковість різних напрямків діяльності (основної, фінансової, інвестиційної). Вони більш повно, ніж прибуток, відбивають остаточні результати господарювання, тому що їхня величина показує співвідношення ефекту (прибутку) з наявними чи використаними ресурсами.

Рентабельність виробничої діяльності (окупність витрат) - відношення прибутку від реалізації продукції (Π_p) чи чистого прибутку ($\Pi_ч$) до суми витрат по реалізованій продукції (**Зр.п.**):

$$R_3 = \frac{\Pi_p (\Pi_ч)}{З_{р.п.}}$$

Рентабельність продажів (обороту) - відношення прибутку від реалізації продукції (послуг) чи чистого прибутку до суми отриманого виторгу (**В_р**):

$$R_{пр} = \frac{\Pi_p (\Pi_ч)}{В_p}$$

Рентабельність (прибутковість) капіталу - відношення загального (чистого) прибутку до середньорічної вартості всього інвестованого капіталу (**KL**) чи окремих його складових: власного (акціонерного), позикового, основного, оборотного і т.ін.:

$$R_k = \frac{\Pi_0 (\Pi_ч)}{KL} \quad \text{или} \quad R_k = \frac{\Pi_0 (\Pi_ч)}{O_{\phi} + O_{\text{ср}}^H},$$

де **O_ф** - середньорічна вартість основних фондів;

O_{ср}^H - середньорічні нормовані оборотні кошти.

У таблиці 6.1 наведено , як приклад, перелік основних економічних показників роботи промислового підприємства.

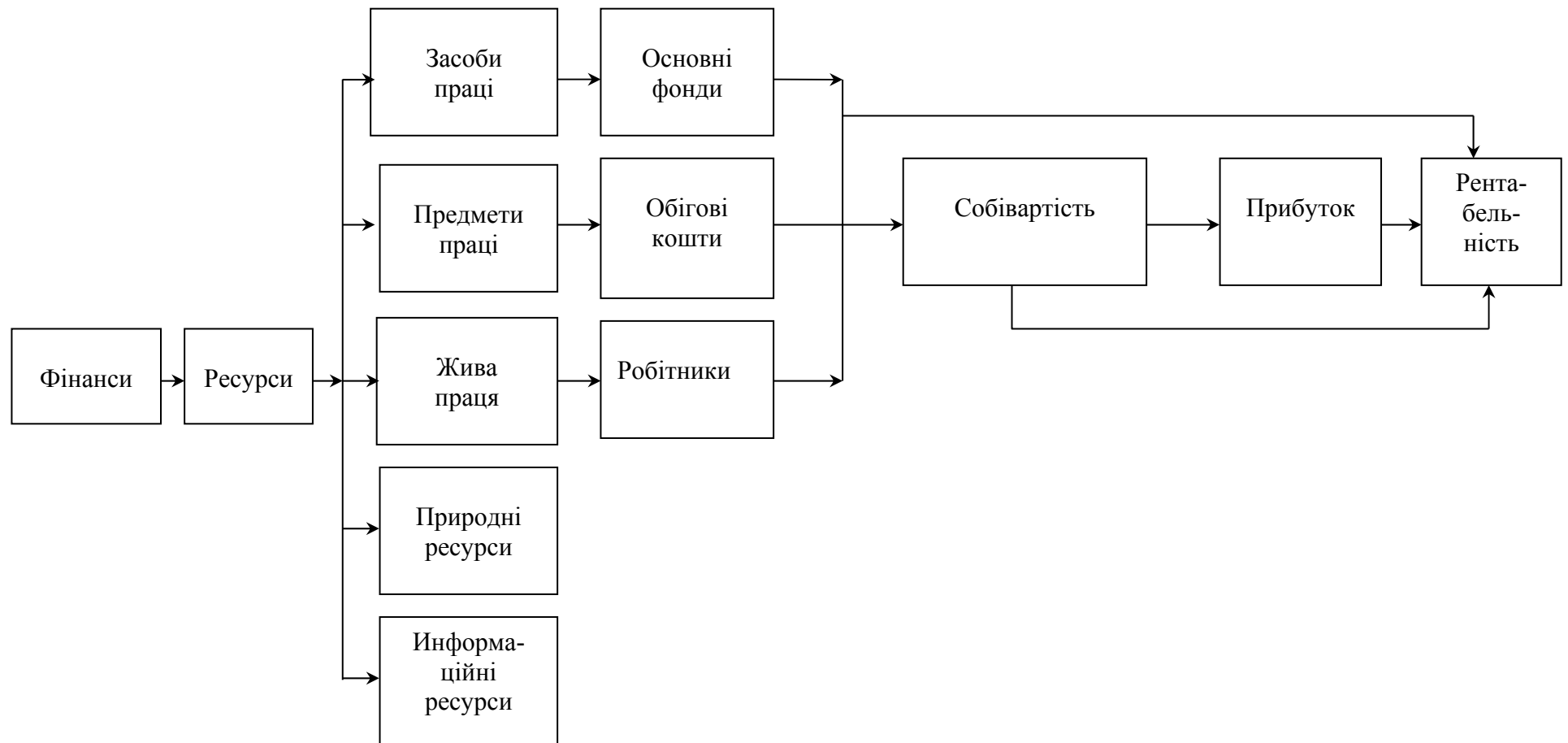


Рис.1. Схема формування показників роботи підприємства.

Таблиця 6.1

Аналіз виконання плану та динаміки основних економічних показників підприємства

№ п/п	Показники	Од. вим.	Попередній період	Звітний період		Аналіз			
						виконання плану		динаміки	
				план	факт	±	%	±	%
1	Готова продукція	нат. од.							
2	Товарна продукція	нат. од.							
3	Реалізована продукція	нат. од.							
4	Собівартість одиниці продукції	грн./од.							
5	Загальні витрати по готовій продукції (стр.1 × стр.4)	грн.							
6	Загальні витрати по товарній продукції (стр.2 × стр.4)	грн.							
7	Загальні витрати по реалізованій продукції (стр.3 × стр.4)	грн.							
8	Оптова (договірна ціна)	грн./од.							
9	Обсяг товарної продукції (стр.2 × стр.8)	грн.							
10	Виторг від реалізації продукції (стр.3 × стр.8)	грн.							
11	Прибуток (збитки) від реалізації (стр.10 - стр.7)	грн.							
12	Рентабельність виробничої діяльності (стр.11 : стр.7 × 100)	%							
13	Рентабельность продаж (стр.11 : стр.10 × 100)	%							
14	Середньооблікова чисельність робітників	чол.							
15	в т. ч. ПВП	чол.							
16	Продуктивність праці одного робітника ПВП за місяць (стр.1: стр.15 : 12міс.)	нат. од./чол.							
17	Річний виробіток на одного середньо облікового робітника (стр.9 : стр.14)	грн./чол.							
18	Фонд оплати праці ПВП	грн.							
19	Середньомісячна заробітна плата одного робітника ПВП (стр.18 : стр.15 : 12 мес.)	грн.							

8. РОЗРАХУНКОВІ ЗАВДАННЯ

Завдання №1

Способом порівняння здійснити аналіз виконання плану та динаміки за два роки основних економічних показників діяльності підприємства. Зробити відповідні висновки.

Завдання №2

За допомогою абсолютних та відносних величин, а також графічного способу, проаналізувати динаміку будь - якого економічного показника (обсягів виробництва або реалізації продукції, продуктивності праці, інших) на підприємстві. Розрахувати його середній рівень за період, що аналізується.

Завдання №3

Проаналізувати структуру будь - якого економічного показника (собівартості продукції за елементами витрат, реалізації продукції за споживачами, основних фондів за групами або інших) на підприємстві або в організації за допомогою графічного способу. Зробити відповідні висновки.

Завдання №4

На підставі даних завдання №1 класти детерміновані факторні моделі (мультиплікативну, кратну та змішану) та способом ланцюгових підстав проаналізувати вплив факторних показників на результуючий. Зробити відповідні висновки.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Закон України «Про підприємства в Україні» від 27 березня 1991 р.
2. Закон України «Про господарські товариства» від 19 вересня 1991 р.
3. Закон України «Про підприємництво» від 7 лютого 1992 р.
4. Закон України «Про цінні папери і фондову біржу» від 18 липня 1991 р.
5. Закон України «Про систему оподаткування» від 18 лютого 1997 р.
6. Закон України «Про банкрутство» // Відомості Верховної Ради України.- 1992.-№31
7. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 22 травня 1997 р.
8. Закон України «Про податок на додану вартість» від 3 квітня 1997 р.
9. Закон України «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування» від 26 червня 1997 р.
10. Закон України «Про збір на обов'язкове соціальне страхування» від 26 червня 1997 р.
11. Закон України «Про оплату праці» від 24 березня 1995 р.
12. Баканов М.И., Шеремет А.Д. Теория экономического анализа. - М.: Финансы и статистика, 2001.- 416 с.
13. Баканов М.И., Шеремет А.Д. Экономический анализ: Ситуации, тесты. Примеры, задачи, выбор оптимальных решений. - М.: Финансы и статистика, 2001.- 656 с.
14. Болюх М.А., Горбатюк М.І. Збірник задач з курсу "Економічний аналіз". - К.: КНЕУ, 2002.- 232 с.

- 15.Бутинець Ф.Ф., Мних Є. В., Олійник О.В. Економічний аналіз: Практикум: Навч. посіб. для студентів вузів. - Житомир: ФІТІ, 2000. - 406 с.
- 16.Івахненко В.М. Курс економічного аналізу: Навч. посіб. - 3-тє вид., перероб. і доп. - К.: Знання - Прес, 2002.- 190 с.
- 17.Івахненко В.М., Горбатов М.І., Львовчкін В.С. Економічний аналіз. - К.: КНЕУ, 1999.-176с.
- 18.Іващенко В.І., Болух М.А. Економічний аналіз господарської діяльності. - К.: Нічлау, 1999.- 204 с.
- 19.Ковалев В.В., Волкова О.Н. Анализ хозяйственной деятельности предприятий. - М: ПБОЮЛ, 2001.- 424 с.
- 20.Методические рекомендации по формированию себестоимости продукции (работ, услуг) в промышленности (утверждены приказом Государственного комитета промышленной политики от 02.02.2001 №47).
- 21.Мец В.О. Економічний аналіз (Збірник практичних завдань і тестів за даними П(С)БО): Навч. посіб. - К.: КНЕУ, 2001.- 236 с.
- 22.Мних Є.В. Економічний аналіз: Підручник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 412 с.
- 23.Русак Н.А., Стражев В.И., Мигун О.Ф. и др. Анализ хозяйственной деятельности в промышленности. - 4-е изд. - Минск: Высшая школа, 1999.- 308 с.
- 24.Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия 4-е изд., перераб. и доп. - Минск: „Новое знание”, 2000.- 688 с.
- 25.Соляник Л.Г. Економічний аналіз: Навчальний посібник. – Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2003. – 199 с.
- 26.Чебан Т.М. та ін. Теорія економічного аналізу: Навчальний посібник / Т.М. Чебан, Т.А. Калінська, І.О. Дмитрієнко: За ред. проф. В.Є. Труша. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 214 с.
- 27.Економічний аналіз: Навч. посіб. / За ред. Чумаченко М.Г. - К.: КНЕУ, 2001.

Додаткова література

1. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств. - К.: Знання, 2000.
2. Лукашевич И.Л. Моделирование процессов анализа финансового положения предприятий в условиях рынка. - М.: Финансы, 1993. - №3.- 53с.
3. Муравьев А.И. и др. Анализ внешнеэкономической деятельности предприятий. - М.: Финансы и статистика, 1991.
4. Маркин К.Ш. Анализ внутрипроизводственных резервов. - М.: Финансы и статистика, 1991.
5. Прыкин Б.В. Техничко-економічний аналіз. - М.: ЮНИТИ ДАНА, 2000.- 399 с.